

**LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG**

**OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005**

**SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO
(Pampiri Ya Bobedi)**

NAKO: diura tse 2

MADUO: 80

DITAOLO:

- Pampiri e, e arogantswe ka dikarolo di le tlhano A, B, C, D le E.
 - Araba dipotso di le PEDI fela go tswa mo dibukeng tse o di ithutileng.
 - Dipotso di tswe mo dikarolong tse di farologaneng.
 - Dipotso tsotlhe di arabiwe ka Setswana.
-

**KAROLO YA A
MABOKO**

POTSO 1

Selelo sa mmoki – M.C.D. Mogotsi

Buisa ditemana tse di latelang o tle o arabe dipotso tse di latelang:

Tselo-tshwe u	
Dumela, kgaitjadiaka;	
Dumela, wena kgomotso ya monna	
Keledi e mo sentse sefathego.	3
Ke sirilwe ke boitumelo	
Go lemoga phatlha ya setulo sa gago.	
Ga ke kgathhanong le tseo ya gago,	6
Ntswa ke kgathhanong le tlhologelo	
E e tla nnang teng.	
Maloba e rile jale ke le kgorong,	9
Ke akanya ka lone letsatsi le,	
Ka lemoga fa matsatsi a atametse	
Go dira lesoba lapeng la etsho.	12
Ke sokologa mo dikakanyong tse	
Go utlwa tsa bogadi	
Di ithabelo mokgosi,	15
Mme ka di bba ka tlalelano, 'di tlie go mo tsaya!'	

1.1	Kgaitsadie mmoki o ya kae jaaka fa mooki a re “Tsela-tshweu” go ena?	(2)
1.2	Tshegetsa karabo ya gago ka go nopolə sekao go tswa mo temaneng ya nt̄ha	(2)
1.3	Neela letshwao la poko le le dirisitsweng mo meleng 1 le 2.	(2)
1.4	Nopolə letshwao la poko le o le fileng mo go 1.3.	(2)
1.5	Tlhalosa mola wa 3.	(2)
1.6	Ke ka nt̄ha ya eng fa mmoki a sa lemoge phatlha ya setulo sa ga kgaitsadie?	(2)
1.7	A mmoki o kgatlhanong le go tsewa ga ga kgaitsadie?	(2)
1.8	Ke eng se mmoki a leng kgatlhanong le sona?	(2)
1.9	Neela letshwao la poko le le dirisitsweng mo meleng 5 le 6.	(2)
1.10	Nopolə letshwao la poko le o le fileng mo go 1.9.	(2)
1.11	Mmoki o ne a le kae fa a akanya ka letsatsi le?	(2)
1.12	Ka “letsatsi le” (mola 10) mmoki o kaya eng?	(2)
1.13	Tlhalosa mola 12.	(2)
1.14	Fa tsa bogadi di itlhabelā mokgosi go a bo go diragala eng?	(2)
1.15	Tlhalosa mola 13.	(2)
1.16	Go leba selo ka tlalelano ke go dira eng?	(2)
1.17	Neela sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 16.	(2)
1.18	Nopolə sekapuo se o se kaileng mo go 1.15.	(2)
1.19	Neela letshwao la poko le le dirisitsweng mo moleng 12.	(2)
1.20	Nopolə letshwao la poko le o le fileng mo go 1.17.	(2)

MADUO A KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
TERAMA**

POTSO 2

Dintshontsho tsa lorato – L.D. Raditladi

Buisa nopolو tsa A le B mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolو A

Sabui A : Ga ke go tlogele! O wa me!
Ke eleditse go go nyala o sa le ngwana,
Jaanong o kgarebe, ga ke go tlogele!
Ke a tsamaya; ke tla boa ka bofeso.
O tla nteta mon long e.
Ke tla go tswalela go fitlhela ke boe. (*O a tswala.*)

Sebui B : Sakoma! Sakoma! Se ntswalele!
(*O tabogela kwa mojakong wa nlo go fitlhela setlatla se setse se bofilwe mo a se ka keng a tswa.*)
A ke kue? Nnyaa, ditlhong – wee!
Batho ba ka akanyang ka ga me,
Nna yo go tweng ke mogatsa Sakoma?
Ke tla leta bogolo ke tla rapama.
(*O nna fa fatshe.*)

2.1	Neela leina la sebui sa mafoko a: Ga ke go tlogele! O wa me!	(2)
2.2	Ke mang yo o ikopelang go se tswalelw?	(2)
2.3	Moanelwa yo o mo neileng mo go 2.2 o ne a tswalelw a le kwa kae?	(2)
2.4	Goreng a tswalelw?	(2)
2.5	Neela dintlha di le PEDI ka semelo sa sebui B	2x2=(4)
2.6	Tshegetsa karabo ya 2.5 ka mabaka a MABEDI.	2x2=(4)
2.7	Sebui A o a tsamaya, o ya kae?	(2)
2.8	A baanelwa ba, ba ne ba nyalana?	(2)
2.9	Neela morero wa temana e.	(2)

Nopolo B

A: Ngaka, ngwana wa mogolba rona o ile,
O ile le lefatshe ra itlhoboga.
Kwano gae bogosi bo a mo senka
Fela ka itho le le lehibidu
Go mo pega tlhareng sa polaelo.
Le ene, rra, a ko a latela Ponalo,
Ngwanyana yole o swetseng lefela,
O suleng ka go rata Sakoma,
Moletsi wa rona wa sebintšolo.
Yo banyana ba mo ratang bothe.
Ngwana wa rona ga re batle a bolawa,
Ga re batle a akgega setlhareng,
O sa le mabele a dikgolokwe,
Legammana le lente la rona.
Dira ngwana wa rona a re tshelele,
A medi ya rona e mmoloke,
Tlhare tsa borrarona di feme,

- 2.10 Sebui sa mafoko a ke mang? (2)
2.11 Kwa ntle le ngaka, sebui se bua gape le mang? (2)
2.12 Go ya ka temana e, ngwana ke mang? (2)
2.13 Ngwana yo, o ile kwa kae? (2)
2.14 O ne a batlelwa eng? (2)
2.15 Tota Ponalo o bolaetswe eng? (2)
2.16 Ke ka ntla ya eng fa motho yo o mo kaileng mo go 2.15 e le mmelaewa? (2)
2.17 Tlhalosa mela e e thaletsweng. 2x2=(4)

MADUO A KAROLO YA B: [40]

**KAROLO YA C
PADI**

POTSO 3

Masaikategang a magodimo – J.M.K. Mekgwe

Buisa dinopol A, B le C mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolo A

Ya re monna a tsena fa mojako a tuka molelo, Baeng ba tlola ditlhabelo, ba itse sentle gore le legolo ke la moeng! Ba tsholetsa diatla, gore fa e le sengwe, ba rebe legala go ise go nne thari. Ao monnamogolo! O a reng fa o tuka molelo jaana le matsogo o sa itekodise? A o ke o ne o boa ka morago. A boa ka morago a bonwa ke mang? Owai, go ingamola thogo. E seng morwa Mathebula wa maitibolo.

3.1	Neela morero wa padi e.	(2)
3.2	Tiragalo e e diragala mo lelapeng la ga mang?	(2)
3.3	Baeng ba ne ba tlife go dira eng mo lelapeng leo?	(2)
3.4	Goreng monnamogolo a ne a tuka molelo?	(2)
3.5	Batho ba, ba ne ba romilwe ke mang?	(2)
3.6	Neela leina la morwadia monnamogolo.	(2)

Nopolo B

Ya re moruti Mokgele a konelela ther, a e konelela ka molaetsa go ba ba nang le ditsebe go utlwa, dielele e le ba ba di rwalarwaletseng lesidi! A tlhatlosa lentswe la porwanyane, a re, “o se ka wa boifa, wena lefatshe; ipele, o itumele, gonne Jehofa o dirile dilo tse dikgolo!” Fa a rialo, ga senyega. Motho a sunetsa fa, mongwe a sunetsa fale. Mongwe, mosadi, a se tlerebetsa kapelo ya gagwe yotlhe.

3.7	Neela leina la monna yo o neng a tshwaretswe tirelo Modimo e.	(2)
3.8	Go ne go diragetse eng ka ene?	(2)
3.9	Tlhalosa gore a loso le le a mo tshwanel.	(2)
3.10	Goreng ther ya moruti e ne e ama mongwe le mongwe?	(2)
3.11	Mmolaisi o ne a tsalana jang le mmolaiwa?	(2)
3.12	Neela dintlha di le PEDI ka semelo sa moswi.	2x2=(4)
3.13	Ke mang yo o setseng a tlhobaela kwa lelapeng la ga moswi?	(2)

Nopolo C

Ga itelekela mmotorokara o montsho. Ya re o ema, ga fologa monna a rwele tlhor o e okame matlho, e bipile mhama wa sefathego se fifaditswe ke ditšedu. A tlhamalalela kwa felong ga dikitsiso. A ikgoletsa go bona se se kwadilweng. A tsamaisa monwana le maina a a ka fa tlase ga terena ya 4 736, a ba a fitlha mo go le o le senkang.

- 3.14 Neela leina la monna yo o rweleng tlhor. (2)
3.15 Moanelwa yo o mo go 3.14 o ne a batla mang? (2)
3.16 Neela lebaka leo a neng a mmatlela lona. (2)
3.17 Neela semelo sa monna yo o rweleng tlhor. (4)
3.18 A mmatliwa o ne a itse gore mongwe o mo motlhaleng wa gagwe?
Tshegetsa karabo ya gago. (2)

MADUO A KAROLO YA C: [40]

KAROLO YA D DINAANE

POTSO 4

Ntlhabele dinaane – Z.S. Dipale

Buisa dinopolo A le B tse di fa tlase mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolo A

Ga twe e rile e le diphologolo tsa naga, di bolawa ke tlala e e boitshegang. Tsa bo di loga maano a go batla dijo. Go ne go le boTshwene, boMmutle, boPhiri, boPhokojwe le boKgabo le yona Tshetlha ya dipoa. Mo gare ga dilo tsotlhe bogolo go ne go rapelelwa gore kgosi Tau a se ka a lala le tlala. Ba tswelela ka go loga maaro a go ka direla kgosi dijo. E ne e le gore go tsongwe, go tle go apewa nama, go be go munwa mafura a beelwa Rie Tau.

Ba tswelela ka botshelo jo bo ntseng jalo sebaka se selele, ka leuba le lona le tsere nako e telele le rena mo nageng ya diphologob tse tsa batho tse. Mongwe le mongwe a tlhokometse gore phosonyana ya mofuta ofe e se diragale. Botshelo bo tshwenya ka go se ka go thokega maarogi le mo dilong tse di boitshegang, go ne go ntse jalo le mo nakong e, mo diphologolong tse. Mo gare ga diphologob tse go ne go na le mongwe yo le ena a neng a itekela botshelo. E ne e le pholgotswana e e botlhajana, e leng Mmutle. A simolola gore e ne e re go ilwe go tsongwa, ena a sale a khukhunela mafura a ga kgosi Tau. Mmutle o ne a dia jalo go fithelela a tla go lemogwa. Le fa go ntse jalo, tota, ba ne ba sa lemoge gore a mafura a jewa ke Mmutle, ba ne ba lemoga fela gore go na le yo o neng a a rwa mafura fa go dulwe letsholo la go tsoma.

4.1	Kgosi ya diphologolo ke mang?	(2)
4.2	Ke ka ntla ya eng fa e ne e bidiwa kgosi?	(2)
4.3	Bolela gore diphologolo tse di latelang di itsege ka eng?	
	(a) Phokojwe	(2)
	(b) Mmutle	(2)
	(c) Tshwene	(2)
4.4	Maarogi ke eng?	(2)
4.5	Neela diane ka maina a diphologolo tse di latelang go tswa mo nopolong e e fa godimo:
Tshwene le Phokojwe	(4)
4.6	Neela molaetsa wa naane e.	(2)
4.7	Ke eng se diphologolo di neng di se beela kgosi Tau morago ga go apaya nama?	(1)
4.8	Learogi ke phologolo efe?	(1)
4.9	Phologolo e e neng e le legodu e ne e bona tshono ya go utswa leng?	(2)

Nopolo B

Ga twe e rile, e le mosadimogolo, a senyediwa ke bana ba bana ba gagwe,
A bo a bua a re:

“Ruri fa nka ikela badimong,
Ke tla bo ke thusegile,
Ga ke itse gore Modimo o
Ntshotlelang ka bana ba.”

Bana ba ne ba seka ba itewa jaaka bana ba bangwe, jaanong ba ne ba gakgamadiwa ke kgang e ya ga mosadimogolo. Ena o ne a sa bee sepe mo ntlong, e ne e re fa a re o baya se, ba se tsee. E rile ka letsatsi le lengwe mosadimogolo a ya go gola tsie, a e tsenya ka kgetse, a e baya mo ntlong, a tsamaya. Tsie e ne ya tshwawa ke tlala e ntse e tswaletswe ka kgetse. Bana ba, ka ba ne ba sonya, ba tswala ntlo, ba phutulola se se neng se ntse se bukunya bukunya mo kgetseng. Tsie ya ikgophola, ya raga ka setlhako, gore motho a bo a re tenke! kgakala. E rile mosadimogo a tsena a fitlhela tsie e tletse ka ntlo, e ntse e opela e re:

“Bobo, bobo, nna morwa lenkotwane ke a bolaya,
Ke bolaya mosimanyana a ntse a ntshwaratshwara.”

Mosadimogolo o ne a ba tshikinya mme a bua jaaka malatsi otthe a re:

“Ruri fa nka ikela badimong,
Ke tla bo ke thusegile,
Ga ke itse gore Modimo
O ntshotlelang ka bana ba.”

- 4.10 Neela lefoko le le lengwe boemong jwa bana ba bana. (2)
- 4.11 Tlhalosa: go ikela badimong. (1)
- 4.12 Neela leelee le lengwe le le kayang: go ikela badimong (2)
- 4.13 Tlhalosa go **gola tsie**. (2)
- 4.14 Neela leina la sekapuo se se dirisitsweng mo polelong e: **Tsie ya raga setlhako, gore motho a bo a re tenke kgakala.** (2)
- 4.15 A se, se ka diragala? (1)
- 4.16 Tshegetsa karabo e o e fileng mo go 4.15. (2)
- 4.17 Bolela se sengwe se se neng se dirwa ke tsie mme se sa tlwaelega mo nneteng. (2)
- 4.18 Ke eng se se neng se utlwisa bana ba botlhoko? (2)
- 4.19 A mosadimogolo o ne a tiisitse ka se a neng a aga a se bua?
Tshegetsa karabo ya gago. (2)

MADUO A KAROLO YA D: [40]

**KAROLO YA E
DIKGANKHUTSWE**

POTSO 5

Mmualebe – R.M. Malope

Buisa nopolole eo, mme morago o itse go araba dipotso tse di latelang:

O re tshegisa ka baditshaba

"Baya pelo, morutabana. Tsotlhe di tla siama, di tlhamalala thwii! Jaaka thupa ya moretlwa. Ga ke re ga twe. Ke a dumela, nnyaya, ke a itse gore di tla siama. Baya pelo mma...." Mogokgo a tswelela pele mme a fapogile tsela ya Morongwe gotlhelele:

"Morutabana, kana maduo ale a dithathlobo tsa kgweditharo a kae? A a setse a tlhakantswe le a mangwe, go bile go bonwe maduogare a ngwana mongwe le mongwe mo setlhopheng sa gago le mo mophatlong wa ntla otlhe? A e re o sa ntse o eme ka dinajalo, o botse motlatsamogokgo Mathibe gore a fa go riana, madi a leeto la ka moso go ya dikgaisanong tsa mmino tsa sedika a phuthilwe mo baneng. Mogolo o rongwa a eme..."

- 5.1 Khutshwe e, e tlotsiwa ke mang? (2)
- 5.2 O ne a e tlottlela mang? (2)
- 5.3 Nopolole e e fa godimo ke mafoko a ga mang? (2)

- 5.4 O ne a bua le mang? (2)
- 5.5 Morutabana o ne a tshwanetse go **baya pelo** fa go rileng? (2)
- 5.6 Neela ka nngwe ya tse morutabana o neng a kopiwa ke mogokgo go di dira (2)
- 5.7 Maikutlo a morutabana ke afe? (1)
- 5.8 Neela leina la sekolo se morutabana a rutang mo go sona. (2)
- 5.9 Neela leina la motlatsamogokgo. (2)
- 5.10 Ka nako yothé, diforomo tsa go thatšwa ga morutabana di ne di le kae? (2)
- 5.11 Morutabana o ne a leba kae morago ga puisano ya gagwe le mogokgo? (2)
- 5.12 Morutabana o bone dithuto dife? kwa yunibesithing efe? (2)
- 5.13 Tlhalosa leele le. Go baya pelo. (2)
- 5.14 Mogokgo o kaya eng ka mafoko a **Tsotlhé di tla siama?** (2)
- 5.15 Morago ga dikgwedi di le thataro Morongwa a sa gole, o ne a leba kae? (2)
- 5.16 Ke mang yo o neng a tshwanetse go isa diforomo tsa ga Morongwa kwa diofising tsa puso? (1)
- 5.17 Tlhophá karabo e e maleba, kwala fela a, b, kgotsa c
- 5.17.1. Morongwe o filwe basari ke ba mokgatlho wa:
- (a) Lefapha la thuto
 - (b) United Tobacco
 - (c) Council of Churches
- (2)
- 5.17.2. Ba kwa Lefapheng la Thuto ba rometse Morongwe kwa ofising efe?
- (a) 1116
 - (b) 1117
 - (c) 1118
- (2)
- 5.17.3 Thuso yone o e bone kwa ofising efe?
- (a) 1116
 - (b) 1117
 - (c) 1118
- (2)

5.17.4. Morongwe o dirile materiki le Modisaotsile kwa sekolong sa:

- (a) Hofmeyr
 - (b) Tlhabologo
 - (c) Setotlwane
- (2)

5.17.5. Bana ba phaphosi ya bo Modisaotsile le Morongwe ya matiriki ba ne ba bitsana:

- (a) Tsala
 - (b) Molekane
 - (c) Mmata
- (2)

MADUO A KAROLO YA E: [40]

PALOGOTLHE: 80